

ЗМІНИ ЛІПІДНОГО СПЕКТРУ КЛІТИННИХ МЕМБРАН КОПИТНОЇ ДЕРМИ ЗА АСЕПТИЧНОГО ЇЇ ЗАПАЛЕННЯ В КОНЕЙ

Лазоренко А.Б.

У статті викладено результати дослідження обміну ліпідів клітинних мембран копитної дерми за асептичного її запалення в коней. Встановлено, що розвиток гострого пододерматиту та хронічного ламініту в коней супроводжується зростанням у основі шкіри копит рівня фосфорилхоліну, холестеролу, двох залишків пальмітинової, пальмітинової і олеїнової, олеїнової і стеаринової кислот та появою і зростанням піків квазімолекулярних іонів не ідентифікованих речовин ліпідної природи в діапазонах молекулярних мас - m/z 200-300. В умовах хронічного ламініту копитна дерма втрачає фосфоліпідні та тригліцеридні ліпідні комплекси, рівень яких істотно знижується порівняно із клінічно здоровими кіньми, тоді як за гострого пододерматиту їх вміст, навпаки, зростає.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основа шкіри (дерма) копит є сполучнотканним утворенням із інтенсивним обміном речовин, що потребує значної кількості пластичних компонентів (протеїнів, білково-вуглеводних сполук та ліпідів) для забезпечення своїх метаболічних потреб [1].

Окрім позаклітинного білково-вуглеводного матриксу, колагенових та еластичних волокон, основа шкіри містить сполучнотканні клітини з істотною функціональною активністю, що продукують складний за складом та високо упорядкований морфологічний субстрат – позаклітинний матрикс копитної дерми.

Важливим компонентом клітин є її мембрана, в структурній організації якої, істотна роль належить ліпідним комплексам, особливість молекулярної будови котрих, визначають щільність упаковки ліпідів у мембранах та характер взаємодії з іншими мембранними компонентами [2,3].

Ліпідний подвійний шар виконує функцію структурної матриці для всіх білкових, ліпопротеїдних, білково-вуглеводних та гліколіпідних компонентів клітинних мембран чим зумовлює їх в'язкість, поверхневий заряд, полярність та забезпечує активність мембранних ензимів, функціонування рецепторів, контроль клітинного росту, утворення та дифузії поверхневих антигенів [3-5]. Пошкодження ліпідного шару призводить до загибелі клітин, втрачає здатності її до адгезії з іншими клітинами та зміни імунних властивостей клітинної поверхні [5-6].

Зв'язок роботи з важливими науковими чи практичними завданнями. У доступній літературі інформація щодо вивчення обміну структурних ліпідів клітинних біомембран копитної дерми в коней за гострих та хронічних асептичних пододерматитів є мізерною, що потребує подальшого з'ясування ролі порушення метаболізму ліпідів у механізмах розвитку запальної реакції в основі шкіри та опрацювання на цій основі патогенетично обґрунтованих методів лікування.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Дослідження ряду показників ліпідного обміну в

свиней та коней за гнійних і операційних ран вказують на зростання рівня жирних кислот (пальмітинової, олеїнової, стеаринової), холестеролу, фосфоліпідів та фосфорилхоліну в плазмі крові хворих тварин, що свідчить про істотне пошкодження клітинних мембран [7,8]. У тварин із запальною хірургічною патологією виявляються значні порушення обміну холестеролу, загальних ліпідів та бета-ліпопротеїдів за одночасної ініціації процесів ліпопероксидації [9].

Окрім гнійної хірургічної інфекції у тварин, порушенням метаболізму ліпідів у плазмі крові та синовіальній рідині супроводжується й розвиток асептичних артритів [10], а також хронічних асептичних пододерматитів у коней, що характеризується зниженням у копитному епідермісі рівня фосфорилхоліну, за одночасного зростання вмісту сумарної фракції фосфоліпідів [11].

Постановка завдання. Метою наших запланованих досліджень було визначення в копитній дермі ліпідної фракції клітинних біомембран за гострого асептичного пододерматиту та хронічного ламініту, що дозволить з'ясувати роль порушення ліпідного метаболізму в розвитку запальної реакції основи шкіри копит у коней.

Матеріал і методика дослідження. Матеріалом для досліджень були фрагменти основи шкіри стінок та підшви копит коней української верхової та російської рисистої порід, а також безпородних з копитами анатомічно правильної форми, без ортопедичної патології ($n=12$), із гострими асептичними пододерматитами ($n=10$) та хронічними ламінітами ($n=8$). Зразки основи шкіри (3-10г) відбирали після забою тварин на м'ясокомбінатах із ділянки копитної стінки та підшви.

В отриманих зразках копитної дерми визначали вміст фосфорилхоліну (m/z 184), холестеролу (m/z 370), залишки пальмітинової кислоти (m/z 551), пальмітинової та олеїнової кислот (m/z 578), олеїнової та стеаринової кислот (m/z 606), сумарної фракції фосфоліпідів (m/z 700-800) та фракцію тригліцеридів (m/z 800-900) методом атомно-адсорбційної мас-спектрометрії (PDMS) на мас-спектрометрофотометрії вітчизняного виробництва "МСБХ" (BAT Selmi,

Суми, Україна). У мас-спектрометрії (PDMS) іонізацію органічних молекул викликають високоенергетичні (до 100 MeV) уламки поділу радіонукліду ^{252}Cf , що утворюються в результаті безперервного поділу. Виходячи із великою швидкістю в поверхневі шари зразку, уламки поділу викликають локальне (діаметр кратеру 30-50 нм) підвищення температури до 2000-3000 $^{\circ}\text{C}$ [12].

Таким чином, всі молекули органічних речовин і разом з ними аналітичні молекули які опинились в зоні розжареної плазми набувають заряду і виходять у газову фазу. Надалі вони розподіляються по заряду та підходять по черзі до детектору: спочатку найбільш легкі, потім середньої маси і нарешті важкі (для PDMS це 15000-20000 Да).

Тканинний хлороформ-метанольний екстракт зі зразку (10мкл) наносили на позолочений зразконесучій диск, розподіляли тefлоновою платівкою на поверхні площею 0,5 cm^2 , підсушували в атмосфері азоту і вміщували в аналітичний блок приладу. Мас-спектри реєстрували при використанні прискорюючої напруги Уприскорення+10 кВ, кількість стартів 60000. В якості контролю використовували фосфоліпідні стандарт-еталони виробництва фірми «Sigma» (США). Якісний склад та кількісний вміст ліпідних фрагментів у зразках визначали, виходячи із значень молекулярної маси в атомних одиницях маси за інтенсивністю піків квазімолекулярних іонів, що відповідають зазначеним речовинам і їх фрагментам [13].

Отримані результати піків квазімолекулярних іонів ліпідів, що відповідають значенням молекулярної маси виражали у відсотках від пула мас-спектрів клінічно здорових коней.

Отриманий цифровий матеріал оброблено методами варіаційної статистики. Оцінку вірогідності різниці середніх показників двох варіаційних рядів проводили за t-критерієм Ст'юдента.

Результати власних досліджень та їх обговорення. Попередніми нашими дослідженнями було з'ясовано, що запальні процеси основи шкіри супроводжуються зниженням умісту в копитному епідермісі фосфорилхоліну, що свідчить про розвиток дистрофічних уражень клітинних елементів рогової капсули. Окрім цього, перебіг хронічних пододерматитів та ламінітів у коней характеризується істотним зростанням концентрації сумарної фракції фосфоліпідів у роговому шарі копит, що, очевидно, пов'язане із інфільтрацією епідермісу ексудатом, який вміщує фосфоліпідні компоненти [11].

Розвиток гострого пододерматиту та хронічного ламініту в коней супроводжується зростанням у основі шкіри копит рівня фосфорилхоліну та холестеролу порівняно із показником інтактних тварин майже у 2 та 1,7 рази,

відповідно, що свідчить про істотну дестабілізацію клітинних мембран (табл. 1, рис 1-3).

Відомо, що розвиток запалення супроводжується накопиченням у тканині фосфорилхоліну та холестеролу. Функціонуючі фагоцити елімінують з пошкоджених тканин денатуровані білкові макромолекули, ефіри холестеролу та ліпідні комплекси, що накопичуються у лізосомах клітин. За деструкції лізосом та наступного аутолізу фрагменти фосфорилхоліну та холестеролу вивільнюються в запальний осередок поглиблюючи перебіг запальної реакції. Місцеве порушення асоціативної взаємодії клітин сполучної тканини призводить до зміни фенотипу з секрецією аномальних компонентів екстрацелюлярного матриксу [6].

В умовах хронічного ламініту копитна дерма втрачає фосфоліпідні та тригліцеридні ліпідні комплекси, рівень яких знижується відносно клінічно здорових коней у 1,7 та 1,8 рази, тоді як за гострого пододерматиту їх вміст, навпаки, зростає у 1,5 рази для сумарної фракції фосфоліпідів та майже в 2,3 рази для фракції тригліцеридів, відповідно.

Зростання вмісту в основі шкіри копит сумарної фракції фосфоліпідів та тригліцеридів у разі гострого пододерматиту, очевидно, пов'язане з дестабілізацією клітинних мембран та активацією процесів перекисного окислення ліпідів не тільки сполучнотканинних, а й гематогенних клітин, що надходять в копитну дерму внаслідок ексудації. Водночас, зниження рівня фракції фосфоліпідів та тригліцеридів за хронічного ламініту можна пояснити склеротичними змінами сполучнотканинного матриксу та істотним зменшенням кількості фібробластів у копитній дермі на тлі хронічної запальної реакції [14].

Розвиток гострого пододерматиту та хронічного ламініту характеризується посиленням перетворенням тригліцеридів біомембран на фракції вільних жирних кислот.

Зокрема, концентрація залишків пальмітинової, пальмітинової і олеїнової та олеїнової і стеаринової кислот у копитній дермі за гострих пододерматитів зростає порівняно із інтактними тваринами у 1,9; 2,1 та 1,5 рази, відповідно, тоді як у разі хронічного ламініту це зростання склало 1,4 рази для пальмітинової, 1,5 рази для пальмітинової і олеїнової кислот та 1,9 рази для олеїнової і стеаринової кислот. Зростання піків квазімолекулярних іонів жирних кислот у копитній дермі коней за її гострого та хронічного запалення, свідчить про істотне пошкодження ліпідів клітинних мембран.

Вміст ліпідних фракцій у основі шкіри копит коней за гострого пододерматиту та хронічного ламініту, (M±m)

Показник	Клінічно здорові, (n=12)	Гострий пододерматит, (n=10)	Хронічний ламініт, (n=8)
Фосфорилхолін – m/z 184, %	100,0±2,13 90,32 – 111,83	197,85±4,97 172,04 – 215,05 <i>p</i> < 0,001	169,89±3,98 154,84 – 189,25 <i>p</i> < 0,001
Холестерол – m/z 370, %	100,98±3,95 82,35 – 117,65	282,55±16,07 211,76 – 352,94 <i>p</i> < 0,001	154,41±7,17 117,65 – 176,47 <i>p</i> < 0,001
Залишки пальмітинової кислоти – m/z 551, %	100,0±3,93 85,70 – 128,57	191,43±10,48 142,86 – 228,57 <i>p</i> < 0,001	135,34±6,88 110,34 – 165,52 <i>p</i> < 0,001
Залишки пальмітинової та олеїнової кислот – m/z 578, %	98,24±4,73 84,20 – 126,32	209,09±15,54 126,32 – 294,74 <i>p</i> < 0,001	150,0±10,83 105,26 – 189,47 <i>p</i> < 0,001
Залишки олеїнової та стеаринової кислот – m/z 606, %	102,22±6,42 80,0 – 133,33	245,33±15,80 186,66 – 320,0 <i>p</i> < 0,001	190,0±11,73 160,0 – 240,0 <i>p</i> < 0,001
Сумарна фракція фосфоліпідів – m/z 700-800, %	101,28±5,82 76,92 – 123,08	154,04±10,33 123,08 – 215,38 <i>p</i> < 0,001	61,54±8,21 30,77 – 92,31 <i>p</i> < 0,001
Сумарна фракція тригліцеридів – m/z 800-900, %	98,33±5,19 80,0 – 120,0	224,0±18,09 160,0 – 320,0 <i>p</i> < 0,001	55,0±7,31 40,0 – 80,0 <i>p</i> < 0,001

Примітка. *p* – порівняно із клінічно здоровими тваринами.

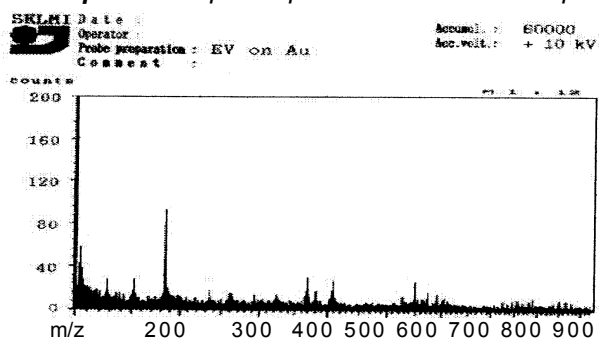

Рис. 1 Типові піки квазімолекулярних іонів ліпідної фракції копитної дерми клінічно здорових коней

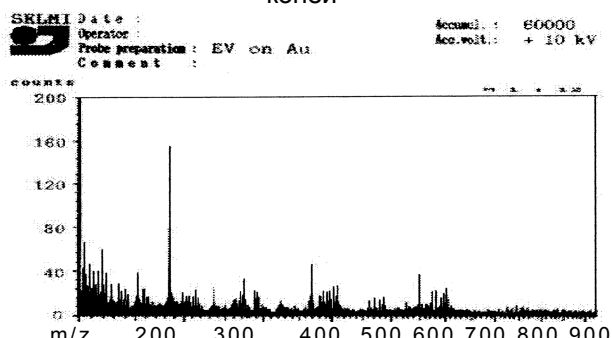

Рис. 2 - Типові піки квазімолекулярних іонів ліпідної фракції копитної дерми за хронічних ламінітів у коней

Слід зазначити, що запальна реакція у копитній дермі, поряд із істотними розладами обміну холестеролу, фосфорилхоліну, тригліцеридів та фосфоліпідів супроводжується появою та зростанням піків квазімолекулярних іонів не ідентифікованих речовин ліпідної природи в діапазонах молекулярних мас - m/z 200-300.

фікованих речовин ліпідної природи в діапазонах молекулярних мас - m/z 200-300.

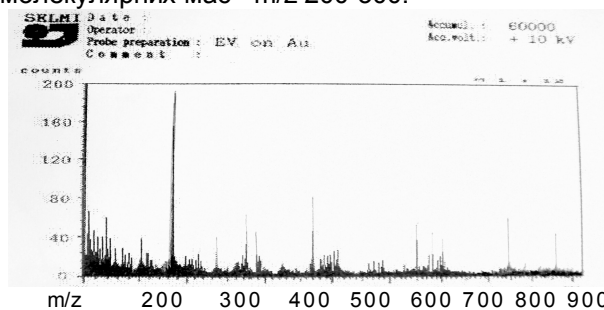

Рис. 3 Типові піки квазімолекулярних іонів ліпідної фракції копитної дерми за гострих пододерматитів у коней

Поява інтенсивних піків квазімолекулярних іонів не ідентифікованих речовин ліпідної природи в діапазонах молекулярних мас (m/z 200-300) за гострих пододерматитів та хронічних ламінітів, очевидно, пов'язане із накопиченням арахідонової кислоти та ініціацією синтезу простагландинів у вогнищі запалення.

Таким чином, за розвитку запальної реакції в копитній дермі в коней відбувається дестабілізація клітинних мембран, що проявляється зростанням рівня фосфорилхоліну, холестеролу та посиленням перетворення тригліцеридів на фракції вільних жирних кислот.

Перспективи подальших досліджень.

Перспективою подальших досліджень є опрацювання на цій основі патогенетично обґрунтованих методів лікування коней із ортопедичною патологією.

Висновки.

1. Розвиток гострого пододерматиту та хронічного ламініту в коней супроводжується зростанням у основі шкіри копит рівня фосфорилхоліну, холестеролу, двох залишків пальмітинової, пальмітинової і олеїнової, олеїнової і стеаринової кислот та появою і зростанням піків квазімолекулярних іонів не ідентифікованих речо-

вин ліпідної природи в діапазонах молекулярних мас - m/z 200-300.

2. В умовах хронічного ламініту копитна дема втрачає фосфоліпідні та тригліцеридні ліпідні комплекси, рівень яких істотно знижується порівняно із клінічно здоровими кінями, тоді як за гострого пододерматиту їх вміст, навпаки, зростає.

Література

1. Лазоренко А.Б. Зміни вмісту білково-вуглеводних сполук у основі шкіри копит коней за асептичних пододерматитів / А.Б. Лазоренко // Наук. вісник Білоцерк. націон. аграр. ун-ту.–2010.–Вип.4.(76).–С. 64–67.1.
2. Elmgreen J.P. Inhibitor of human neutrophils by auranofin: chemotaxis and metabolism of arachidonate via the 5-lipoxygenase pathway / J.P. Elmgreen, I.F. Anfelt-Ronne, O.N. Nielsen // Ann. Rheum. Dis. – 1989. – Vol. – 48. - №2. – P. 134 – 138.
3. Moriya K. Increase in the concentration of carbon 18 monounsaturated fatty acids in the liver with hepatitis C: analysis in transgenic mice and humans / K. Moriya [et al.] // Biochem. Biophys. Res. Commun. – 2001. – Vol. – 281. - №5. – P. 1207 – 1212.
4. Химический состав клетки. Методические рекомендации / [Е.В. Садчикова, И.С. Селезнева] – Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ – УПИ, 2005. – С. 34 -40.
5. Zibon V.A. Metabolism of polyunsaturated fatty acids by skin epidermal enzymes: generation of anti-inflammatory and antiproliferative metabolites / V.A. Zibon, C.C. Miller, Y.H. Cho // Amer. J. Clin. Nutr. – 2000. – Vol. – 71. – P. 361 – 366.
6. Турна А.А. Активность матриксных металлопротеиназ при различных патогенетических вариантах воспаления: автореф. дис. ... докт. мед. наук: 03.01.04; 14.10.10 / А.А. Турна – Москва, 2010. – 51 с.
7. Ільницький М.Г. Патогенетичне обґрунтування засобів детоксикаційної терапії і профілактики ранової інфекції у свиней: автореф. дис. ... докт. вет. наук: 16.00.05 / М.Г. Ільницький – Біла Церква, 2002.–39 с.
8. Стоцький О.Г. Вміст сумарної фракції фосфоліпідів та фосфорилхоліну в плазмі крові оперованих коней / О.Г. Стоцький, В.Д. Чиванов // Вісник Сумськ. націон. аграр. ун-ту. – Суми, 2008. – № 5(20). – С. 135 – 138.
9. Киричко Б.П. Патогенетичне обґрунтування лікування тварин із запальною хірургічною патологією препаратами з антиоксидантною дією: автореф. дис. ... докт. вет. наук: 16.00.05 / Б.П. Киричко – Київ, 2010.–36 с.
10. Стоцький О.Г. Зміни вмісту загального білка, ліпідів і протеїназно-інгібіторного потенціалу синовіальної рідини та плазми крові при асептичних артритах у коней: автореф. дис. ... канд. вет. наук: 16.00.05 / О.Г. Стоцький – Біла Церква, 1999.–16 с.
11. Лазоренко А.Б. Вміст фосфоліпідних комплексів у копитному епідермісі коней при хронічних асептичних пододерматитах / А.Б. Лазоренко // Вісник Сумськ. націон. аграр. ун-ту. – Суми, 2009. – № 3(24). – С. 66 – 68.
12. Використання плазмово-десорбційної мас-спектрометрії в дослідженнях продуктів птахівництва та тваринництва: Методичні рекомендації / [О.Г. Бордунова, А.И. Краєвський, В.Д. Чиванов та ін.] – Суми: ТОВ «Еллада-S», 2009. – 35 с.
13. Киндя В.И. Оценка качества жирнокислотных смесей, полученных раскислением соапстоков щелочной рафинации с использованием метода мягкоионизационной масс-спектрометрии / В.И. Киндя, А.Н. Калинин // Материалы научно-практ. конф. [«Перспективы и проблемы развития биотехнологии в рамках единого экономического пространства стран дружества»], (Респ. Беларусь, Минск-Нарочь, 25-28 мая 2005 г.). – С. 95 – 96.
14. Хомин Н.М. Асептичні пододерматити у великої рогатої худоби (етіологія, патогенез, профілактика та лікування): автореф. дис. ... докт. вет. наук: 16.00.05 / Н.М. Хомин – Біла Церква, 2006.–38 с.

УДК 619: 636.52/ 58

МОРФОЛОГІЯ ТРАХЕЇ ТА ЛЕГЕНЬ КУРЕЙ У РАНЬОМУ ПЕРІОДІ ПОСТНАТАЛЬНОГО ОНТОГЕНЕЗУ

Левчук О.К.

Проведеними дослідженнями з'ясовано особливості гістологічної будови та органометричні показники органів дихання курчат 7-ми та 15-ти добового віку. За результатами дослідження, встановлено, що абсолютна маса легень у курчат 15-ти добового віку, порівняно з 7-ми добовими курчатами, достовірно зростає, а відносна маса зменшується. Довжина та ширина трахеї і легень, у зв'язку з ростом і розвитком організму, також збільшується.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із першочергових завдань сільськогосподарства є забезпечення населення продуктами харчування і сировиною. У виробниц-

тві м'яса значна роль відводиться птахівництву, як одній з провідних галузей тваринництва. Ефективний розвиток птахівництва в Україні має велике економічне і соціальне значення, яке поля-